

Χριστίνα Κανάρια

(Μ. Α., εκπαιδευτικός της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)

Η εκπαιδευτική πολιτική του Αζερμπαϊτζάν

The Educational Policy of Azerbaijan

This paper intends to examine the educational policy of Azerbaijan. Initially, it is an attempt to analyze the structure of the educational system, which is divided into four levels, pre-school, general, professional and higher education. Objectives and priorities considered to be important are highlighted. More specifically, areas in which is aimed to give further emphasis are identified. Below there is an overview of changes in the structure and in the content of education. The reforms were divided into three historical periods, Tsarist, Soviet and post-independence era of state after the collapse of the Soviet Union. Special mention is made on educational policy of the country concerning national minorities living in its territory. The paper also outlines the legislative framework that discusses equal opportunities and access to education and simultaneously is displayed the inherent weaknesses of the system for compliance and implementation of these provisions. The main problems that arise when teaching minority languages are developed. The references to ethnic groups in the curriculum are investigated. The role of school is emerged as a factor in national consciousness for preservation national unity. Finally, the action of international organizations aiming at quality improvement of the education of minorities is displayed.

Key words: educational policy, educational system, national minorities, Azerbaijan

1. Ανάλυση του συστήματος εκπαίδευσης, των στόχων και των προτεραιοτήτων

1.1 Δομή του εκπαιδευτικού συστήματος

Το εκπαιδευτικό σύστημα στο Αζερμπαϊτζάν διακρίνεται σε τέσσερα επίπεδα εκπαίδευσης: προσχολική, γενική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση¹.

Η προσχολική αγωγή απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 0 έως 6 ετών. Πραγματοποιείται σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (μέχρι τον τρίτο χρόνο) και σε νηπιαγωγεία (3ο μέχρι 6ο έτος). Τα ιδρύματα αυτά έχουν δημόσιο ή ιδιωτικό χαρακτήρα, είναι γενικής ή ειδικής αγωγής και βρίσκονται υπό την εποπτεία του κράτους².

Η γενική εκπαίδευση διαιρείται σε τρεις βαθμίδες: πρωτοβάθμια, βασική και δευτεροβάθμια. Η πρωτοβάθμια διαρκεί τέσσερα χρόνια (6-10 ετών). Η βασική περιλαμβάνει την ηλικιακή ομάδα 10 έως 15 ετών. Η εκπαίδευση είναι ενιαία και υποχρεωτική για όλα τα παιδιά μεταξύ των ηλικιών 6 έως 15, διαρκεί δηλαδή εννέα χρόνια. Στο τέλος αυτής, οι μαθητές λαμβάνουν το πιστοποιητικό Πλήρους Σχολικής Ε-

¹Baku Education Information System

http://www.beic.az/index.php?option=com_content&view=article&id=74%3Astructure-of-education-system-of-azerbaijan&catid=45%3Aeducation-in-azerbaijan&lang=en

²Ministry of Education of the Azerbaijan Republic

<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=en&menu=110>

τοιμότητας. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι διετούς διάρκειας, συνεχίζεται δηλαδή μέχρι το 17ο έτος. Ολοκληρώνοντάς την οι μαθητές αποκτούν το απολυτήριο, το πιστοποιητικό Γενικής Παιδείας, με τη βοήθεια του οποίου δύνανται να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Απαραίτητη προϋπόθεση, όμως, για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί η επιτυχία στις εθνικές εξετάσεις. Εναλλακτικά, μπορούν να ακολουθήσουν επαγγελματική εκπαίδευση τριετούς διάρκειας ή τη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση. Στην τελευταία μπορούν να εισαχθούν είτε μετά τη βασική εκπαίδευση, διάρκειας τεσσάρων ετών, είτε μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, διάρκειας τριών ετών³.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται σε πέντε τύπους δημόσιων και ιδιωτικών ιδρυμάτων: πανεπιστήμια, κολέγια, ακαδημίες, ινστιτούτα και ωδεία. Συνολικά υπάρχουν 27 κρατικά και 15 ιδιωτικά ανώτατα ιδρύματα⁴, που είναι αυτόνομα, ως προς τη διαχείριση διοικητικών και οικονομικών θεμάτων. Οι μόνοι περιορισμοί είναι αυτοί που επιβάλλονται από τις απαιτήσεις του κράτους για τη διασφάλιση των εκπαιδευτικών προτύπων λειτουργίας. Υπάρχουν δύο κύκλοι σπουδών πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Ο προπτυχιακός κύκλος διαρκεί τέσσερα χρόνια και οδηγεί στην απόκτηση του βασικού τίτλου σπουδών. Ο μεταπτυχιακός κύκλος έχει διάρκεια ενάμισι με δύο χρόνια. Υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα επιπλέον εξειδίκευσης δύο ή τριών χρόνων κατά τη διάρκεια των οποίων πραγματοποιείται η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής⁵.

1.2 Στόχοι και προτεραιότητες του εκπαιδευτικού συστήματος

Οι προτεραιότητες στην προσχολική εκπαίδευση περιλαμβάνουν την ενίσχυση του κύρους της, τη βελτίωση του παιδαγωγικού υλικού και τη συμπλήρωση των σχετικών νομοθετικών διατάξεων⁶.

Αναφορικά με την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βασικά θέματα θεωρούνται ο εκδημοκρατισμός της διοίκησης, η εδραίωση της αυτονομίας της και η ανάληψη πρωτοβουλιών και ευθυνών από πλευράς της.

Επιπλέον, λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής και ιατροπαιδαγωγικής φροντίδας, η υποστήριξη των ταλαντούχων παιδιών, η εξέλιξη της επιστήμης της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας, η προώθηση νέων διδακτικών μεθόδων και παιδαγωγικών πρακτικών, καθώς και η ενθάρρυνση των καινοτομιών εκ μέρους των εκπαιδευτικών.

Οι κύριοι στόχοι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι να αυξήσει το ακαδημαϊκό επίπεδο των μαθητών, να βελτιώσει την ποιότητα διδασκαλίας μέσω της αξιοποίησης δημιουργικών δραστηριοτήτων και της αποτελεσματικότερης και αποδοτικότερης χρήσης του εποπτικού υλικού. Συγχρόνως, καίριο ζήτημα αποτελεί ο εκσυγ-

³ UNESCO: Conference "Reform of the Education System in Azerbaijan for a Sustainable Future" (Paris: UNESCO Publishing, 2005)

⁴ Embassy of the Republic of Azerbaijan in Japan
<http://www.azembassy.jp/English/inside/education/index.htm>

⁵ Ministry of Education of the Azerbaijan Republic
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=en&menu=0>

⁶ Ministry of Education of the Azerbaijan Republic
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=en&menu=260>

χρονισμός του προγράμματος σπουδών⁷.

Σκοπός αναμόρφωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η ενσωμάτωσή της στον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο, προσαρμόζοντας τα περιεχόμενα, τις αρχές και τις απαιτήσεις της στα αντίστοιχα πρότυπα. Επιδιώκει να προσφέρει ένα ελκυστικό και ανταγωνιστικό σύστημα, ώστε να διαμορφωθεί ένα ανθρώπινο δυναμικό υψηλής ποιότητας για την οικοδόμηση μιας ισχυρής οικονομίας στη χώρα⁸.

2. Γενική επισκόπηση των αλλαγών στη δομή και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης

Στην τσαρική περίοδο η εκπαίδευση των Αζέρων είχε έντονα θρησκευτικό χαρακτήρα. Η μύηση στον ισλαμισμό ξεκινούσε από την πρώιμη ηλικία των πέντε ετών και σε ορισμένες περιπτώσεις συνεχιζόταν μέχρι την ενηλικίωση. Τα παιδιά εκπαιδεύονταν σε θρησκευτικά ιδρύματα συναφή με τα τζαμιά. Το 17ο και 18ο αιώνα τα ιδρύματα αυτά καθιερώθηκαν ως ξεχωριστές δομές στις μεγάλες πόλεις. Παρόλα αυτά, το θρησκευτικό στοιχείο συνέχισε να συνιστά σημαντική πτυχή της εκπαίδευσης. Το 1865 ιδρύθηκε το πρώτο τεχνικό γυμνάσιο και το πρώτο γυμνάσιο θηλέων στο Μπακού. Στα τέλη του 19ου αιώνα άρχισαν να εμφανίζονται δημοτικά σχολεία για Αζέρους. Γενικά, όμως, η παραμέληση των εθνικών σχολείων στις μη ρωσικές περιοχές της Ένωσης ήταν γεγονός εκείνη την εποχή⁹. Η χρήση της αζέρικης γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν απαγορευμένη, όπως και η εν γένει λειτουργία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για μειονότητες. Η πλειοψηφία, βέβαια, των παιδιών δε λάμβανε ούτε τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Το ποσοστό αναλφαβητισμού ήταν πολύ υψηλό, ιδίως για τις γυναίκες, η προσβασιμότητα των οποίων στην εκπαίδευση ήταν περιορισμένη.

Στη σοβιετική περίοδο ο εγγραμματισμός και το ποσοστό αλφαβητισμού των ανθρώπων αυξήθηκε σε αρκετά σημαντικό βαθμό, παρά το γεγονός ότι το επίσημο αλφάβητο άλλαξε δύο φορές, από αραβικό σε λατινικό το 1920 και μία δεκαετία αργότερα σε κυριλλικό. Το εκπαιδευτικό σύστημα στο Αζερμπαϊτζάν βασίστηκε στο πρότυπο που επιβλήθηκε από τη Μόσχα, στο οποίο ήταν εμφανής η επίδραση του μαρξισμού¹⁰. Τα περιεχόμενα διδασκαλίας βασίστηκαν στην κομμουνιστική ιδεολογία και τέθηκαν στην υπηρεσία του «σοβιετικού πατριωτισμού»¹¹. Υπήρχαν σχολεία με τη ρωσική ως γλώσσα διδασκαλίας και την ιδιαίτερη εθνική γλώσσα ως μάθημα και τα λεγόμενα εθνικά σχολεία, στα οποία η διδασκαλία γινόταν στη μητρική γλώσσα και η ρωσική διδασκόταν ως υποχρεωτικό μάθημα. Επίσης, υπήρχαν και μικτά σχολεία. Οι ιδιαιτερότητες αυτές δε μειώνουν τη συγκεντρωτική καθολική δομή του συστήματος, που στηρίζεται στην πολιτική και ιδεολογική ενότητα. Η τελευταία εκφράζεται στα εκτεταμένα ενιαία Αναλυτικά Προγράμματα και τους κανονισμούς

⁷ Ministry of Education of the Azerbaijan Republic
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=en&menu=99>

⁸ Ministry of Education of the Azerbaijan Republic
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=en&menu=116&id=2554>

⁹ Anweiler O.: «Σοβιετική Ένωση», στο επιμ. Anweiler et al. *Εκπαιδευτικά συστήματα στην Ευρώπη*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη (2003) σελ. 219.

¹⁰ Isaxanli H.: *On education system in transition economy, a view from Azerbaijan* (Khazar University Press, Baku, 1995) σελ. 101.

¹¹ Anweiler, supra note 9, σελ. 220-221.

σπουδών, όπου συν τοις άλλοις δεν είχε θέση η θρησκευτική εκπαίδευση. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 εντάθηκαν οι προσπάθειες για επέκταση και περαιτέρω βελτίωση της διδασκαλίας της ρωσικής για παιδιά, των οποίων οι γονείς δεν ήταν Ρώσοι, με σκοπό να επικρατήσει γενικά με τον τρόπο αυτό η ρωσική ως «δεύτερη μητρική γλώσσα»¹².

Από το 1991 που το Αζερμπαϊτζάν ανεξαρτητοποιήθηκε από τη Σοβιετική Ένωση, μετά την κατάρρευσή της, το εκπαιδευτικό του σύστημα υπέστη μικρές, αλλά χαρακτηριστικές διαρθρωτικές αλλαγές. Η αποκατάσταση της θρησκευτικής εκπαίδευσης υπήρξε μία από τις αρχικές πρωτοβουλίες. Η αζέρικη γλώσσα αποτέλεσε αντικείμενο και μέσο διδασκαλίας. Καθιερώθηκε το λατινικό ως επίσημο αλφάβητο του κράτους. Ταυτόχρονα, εξαλείφθηκε η μαρξιστική ιδεολογία από το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, τη διδασκαλία και τη μάθηση. Επιπρόσθετα, ιδρύθηκαν ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης¹³. Γενικά, όμως, η δημοσιονομική στήριξη της εκπαίδευσης είναι μειωμένη σε σχέση με τα δεδομένα της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς η χώρα δε διαθέτει τον αντίστοιχο προϋπολογισμό, ούτε την ανάλογη οργανωτική εμπειρία. Το γεγονός αυτό συντείνει στη μείωση της παρεχόμενης ποιότητας εκπαίδευσης¹⁴.

3. Η εκπαιδευτική πολιτική για τις εθνικές μειονότητες

Σε κάθε δημοκρατική κοινωνία τα σχολεία αποτελούν ένα σημαντικό μηχανισμό για τη διασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης. Ταυτόχρονα, βοηθούν στη διαμόρφωση της αίσθησης πολιτιστικής ταυτότητας και ισότητας. Αυτό εξαρτάται κυρίως από την κατεύθυνση της κρατικής πολιτικής για την εκπαίδευση των μειονοτήτων στη χώρα.

Το Αζερμπαϊτζάν είναι ένα πολυεθνικό κράτος, με τους Αζέρους να αποτελούν τη μεγαλύτερη εθνική ομάδα. Σύμφωνα με την απογραφή του 1999, οι εθνικές μειονότητες απαρτίζουν το 9,4% του πληθυσμού του κράτους και είναι οι Lezgins, οι Ρώσοι, οι Αρμένιοι, οι Talyshes, οι Avars, οι Τούρκοι, οι Τάταροι, οι Ουκρανοί, οι Tsakhurs, οι Γεωργιανοί, οι Κούρδοι, οι Tats, οι Εβραίοι και οι Udins¹⁵. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1939 οι Αζέροι στο σύνολο του πληθυσμού αποτελούσαν το 58,4%, ενώ μέχρι το 1999 το ποσοστό αυτό ανήλθε σταδιακά στο 90,6%, λόγω της μετανάστευσης των μειονοτήτων μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης¹⁶. Η μόνη μη επίσημα αναγνωρισμένη μειονότητα είναι αυτή των Ρομά¹⁷.

Συνολικά εκτιμάται ότι περισσότερα από δύο εκατομμύρια άνθρωποι χρησιμοποιούν μια γλώσσα διαφορετική από την αζέρικη. Η κυρίαρχη ξένη γλώσσα είναι η

¹² Anweiler, supra note 9, σελ. 225-226.

¹³ Isaxanli H.: The Conference "The Education Reforms in the Republic of Azerbaijan", Baku, January 27-28, 1995 σελ. 102-103.

¹⁴ Isaxanli H, supra note 10, σελ. 103.

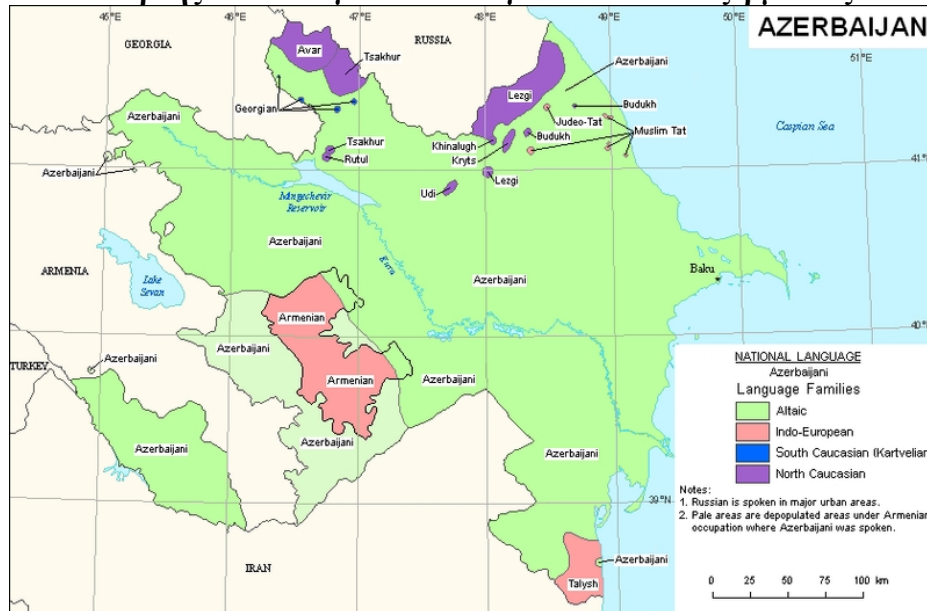
¹⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Azerbaijan Republic http://mfa.gov.az/eng/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=1

¹⁶ Isaxanli H.: "Minority Education Policy in Azerbaijan and Iran", *Journal of Azerbaijani Studies*, Vol.5, (2002), p. 3-64, σελ. 7.

¹⁷ European center for minority issues: *Minority issues mainstreaming in the South Caucasus* (Council of Europe, 2011) σελ. 89 & ECRI, Ecri Report on Azerbaijan (fourth monitoring cycle), Directorate. General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasburg, 2011, σελ. 32

ρωσική¹⁸.

Χάρτης των οικογενειών των γλωσσών στο Αζερμπαϊτζάν

Πηγή: http://www.ethnologue.com/show_map.asp?name=AZ&seq=10

Σύμφωνα με το άρθρο 44 του Συντάγματος του Αζερμπαϊτζάν, κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την εθνική ή εθνοτική του ταυτότητα. Ορίζει, επίσης, ότι η επίσημη γλώσσα του κράτους είναι η αζέρικη (άρθρο 21), αλλά ταυτόχρονα ο καθένας έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί τη μητρική του γλώσσα στην εργασία και την εκπαίδευση (άρθρο 45)¹⁹. Όμως, παρά τις διατάξεις που προωθούν την ισότητα των ευκαιριών, τα νομοθετικά και πολιτικά πλαίσια για τις μειονότητες στερούνται ενεργών μηχανισμών που να εξασφαλίζουν τη διατήρηση των μειονοτικών γλωσσών και πολιτισμών²⁰.

Στην πραγματικότητα, μόνο η ρωσική μειονότητα διαθέτει ένα πλήρες σύστημα εκπαίδευσης στη μητρική της γλώσσα, που να αφορά δηλαδή και τις τρεις βαθμίδες. Αυτό βρίσκει, κυρίως, εφαρμογή στην πρωτεύουσα του κράτους, το Μπακού, καθώς στην περιφέρεια, το κύριο μέσο διδασκαλίας είναι η αζέρικη γλώσσα²¹. Οι Γεωργιανοί έχουν σχολεία μόνο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης²². Στα ρωσικά και στα γεωργιανά σχολεία η αζέρικη γλώσσα διδάσκεται υποχρεωτικά ως δευτερεύουσα²³. Τα βιβλία που χρησιμοποιούνται στέλνονται από τη Ρωσία και τη

¹⁸ Popjanevski J.: *Minorities and the State in the South Caucasus* (Silk Road Paper, Central Asia – Caucasus Institute and Silk Road Studies Programme, 2006) σελ. 64.

¹⁹ Constitution of the Azerbaijan Republic

http://web.parliament.go.th/parcy/sapa_db/cons_doc/constitutions/data/Azerbaijan/Azerbaijan.htm#21 & supra note 17, σελ.14-15.

²⁰ Gerber L.: *Minorities in Azerbaijan: The Sociolinguistic Situation of Lezgin, Udis, Georgians (Ingiloy) and Talyschs in Azerbaijan - with a Particular Focus on Education* (CIMERA, Geneva, 2007) σελ.19.

²¹ Gerber, supra note 20, σελ. 53.

²² Isaxanli, supra note 16, σελ 19.

²³ Isaxanli, supra note 16, σελ. 24.

Γεωργία αντίστοιχα²⁴.

Αναφορικά με τις άλλες γλώσσες, η γενική αρχή που ακολουθείται είναι ότι σε τόπους με συμπαγείς οικισμούς εθνικών μειονοτήτων, οι μαθητές διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα δύο ώρες την εβδομάδα από την πρώτη μέχρι και την τετάρτη τάξη της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης²⁵. Επομένως, αναγνωρίζεται το παιδαγωγικό πλεονέκτημα της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας στις μικρές ηλικίες, παρόλα αυτά περιορίζεται σε αυτές. Η παραπάνω πρακτική έχει μεταβατικό χαρακτήρα, στοχεύει δηλαδή στην καλύτερη προετοιμασία των παιδιών για επιτυχία στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης και δεν αποτελεί αυτοσκοπό²⁶. Το αποτέλεσμα των παραπάνω ενεργειών είναι οι μειονότητες να έχουν σε γενικές γραμμές ικανοποιητική γνώση της επίσημης γλώσσας²⁷.

Τα κυριότερα προβλήματα σχετικά με τη διδασκαλία των μειονοτικών γλωσσών είναι η περιορισμένη διαθεσιμότητα κατάλληλων βιβλίων και καταρτισμένων δασκάλων²⁸. Είναι χαρακτηριστικό το ότι, ελλείπει διδακτικό υλικό, οι δάσκαλοι συχνά χρησιμοποιούν εφημερίδες των μειονοτικών γλωσσών για τη διδασκαλία της ανάγνωσης²⁹. Επιπρόσθετα, δε λαμβάνονται ειδικά μέτρα για μη Αζέρους μαθητές που φοιτούν σε σχολεία της πλειονότητας. Για παράδειγμα, δεν υπάρχουν βιβλία που να ακολουθούν τη μεθοδολογία για τη διδασκαλία της αζέρικης γλώσσας ως δεύτερης³⁰.

Συγχρόνως, εντοπίζεται μία σημαντική διαφορά στην ποιότητα των σχολείων μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Το κράτος γενικά διαθέτει μικρή οικονομική υποστήριξη για την εκπαίδευση των μειονοτήτων³¹.

Οι αποφάσεις που αφορούν την εκπαίδευση στις μειονοτικές γλώσσες λαμβάνονται σε κεντρικό επίπεδο από το Υπουργείο Παιδείας της χώρας. Τα Περιφερειακά Εκπαιδευτικά Τμήματα, που δημιουργήθηκαν προκειμένου να εξετάζουν τις διαφορετικές ανάγκες που υφίστανται λόγω της ανομοιογένειας και της ποικιλομορφίας, δε διαθέτουν αυτονομία στην υιοθέτηση πρωτοβουλιών, περιορίζονται απλώς στην υποβολή προτάσεων³².

Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του κράτους οι αναφορές σε εθνοτικές ομάδες είναι ελάχιστες³³. Μόνο στα μαθήματα της γεωγραφίας και της ιστορίας γίνεται λόγος περιστασιακά για εθνικές μειονότητες³⁴. Από το 1996 τα σχολικά εγχειρίδια εκδίδονται ταυτόχρονα και σε έξι μειονοτικές γλώσσες (Talish, Tat, Kurd, Lezghian, Udin, Tsakhur)³⁵. Σε αυτά οι μόνες αναφορές σε μειονότητες περιλαμβάνουν ορισμένα έργα Ρώσων συγγραφέων³⁶. Δε δίνεται βαρύτητα στο να αποκτήσουν οι μαθητές πολιτιστική συνείδηση της ομάδας στην οποία ανήκουν, για την ενίσχυση και την πε-

²⁴ Isaxanli, supra note 16, σελ. 24.

²⁵ Gerber, supra note 20, σελ. 30 & Popjanevski, supra note 18, σελ. 68 & supra note 17, σελ. 31.

²⁶ Isaxanli, supra note 16, σελ. 66, 74.

²⁷ Popjanevski, supra note 18, σελ. 65 & European center for minority issues, supra note 17, σελ. 94.

²⁸ Gerber, supra note 20, σελ. 30 & European center for minority issues, supra note 17, σελ. 96.

²⁹ Gerber, supra note 20, σελ. 54.

³⁰ Gerber, supra note 20, σελ. 30.

³¹ Popjanevski, supra note 18, σελ. 68.

³² Gerber, supra note 20, σελ. 31.

³³ Isaxanli, supra note 16, σελ. 21.

³⁴ Isaxanli, supra note 16, σελ. 23, 27 & European center for minority issues, supra note 17, σελ. 96-97.

³⁵ Isaxanli, supra note 16, σελ. 25.

³⁶ Isaxanli, supra note 16, σελ. 25, 26.

ραιτέρω εξέλιξή της. Δε γίνεται προσπάθεια ενστάλαξης μίας μεγαλύτερης αίσθησης εκτίμησης για την τοπική γλώσσα και τον πολιτισμό³⁷.

Το πρόγραμμα κατάρτισης των εκπαιδευτικών δε μεριμνά για την ευαισθητοποίηση τους σε μειονοτικούς πληθυσμούς, ούτε πραγματεύεται θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης³⁸. Η διδασκαλία μιας γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης δεν αποτελεί αντικείμενο μελέτης των υποψηφίων³⁹.

Οι καινοτομίες που προωθούνται για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, όπως πιλοτικά προγράμματα, πρότυπα σχολεία και νέες μέθοδοι διδασκαλίας, δεν αφορούν ούτε απευθύνονται στις εθνικές μειονότητες⁴⁰.

Αναφορικά με την πρόσβαση των παιδιών από τις μειονότητες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, δεν τους παρέχεται κανενός είδους διευκόλυνση ή ιδιαίτερη μεταχείριση⁴¹. Ωστόσο, κατά τη σοβιετική περίοδο οι Γεωργιανοί μαθητές μπορούσαν να εισέλθουν με ποσόστωση στα πανεπιστήμια του Αζερμπαϊτζάν. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, όμως, οι εξετάσεις δε διαφοροποιούνται ανάλογα με την εθνική ομάδα, αλλά είναι κοινές για όλους. Το γεγονός αυτό καθιστά δυσχερή την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς η καλή προφορική γνώση της αζέρικης γλώσσας αποδεικνύεται ανεπαρκής για τη συγκεκριμένη περίπτωση⁴².

Το σχολείο και η εκπαίδευση στο Αζερμπαϊτζάν αποτελούν πρωταρχικούς παράγοντες για την ανάπτυξη εθνικής συνείδησης και τη διαφύλαξη της εθνικής ενότητας. Οι στρατηγικές της εκπαιδευτικής πολιτικής προσεγγίζουν περισσότερο την πρόθεση της αφομοίωσης και ενσωμάτωσης των μειονοτικών πληθυσμών από την κυρίαρχη κουλτούρα («πολιτιστική ομογενοποίηση»)⁴³. Δεν προωθείται η γλωσσική ούτε η πολιτιστική ποικιλομορφία⁴⁴. Σε αυτό συνετέλεσε ίσως το γεγονός ότι το κράτος απέκτησε την αυτονομία του σχετικά πρόσφατα, επομένως ενδιαφέρεται να ενισχύσει και να εδραιώσει την εθνική του υπόσταση. Ακολούθησε πολιτικές ισχυρής εθνικής ανασυγκρότησης, οι οποίες είχαν αρνητική επίδραση σε όλες τις μειονότητες⁴⁵. Μία ακόμα εξήγηση θα μπορούσε να είναι η επίδραση του σοβιετικού καθεστώτος στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος του Αζερμπαϊτζάν, το οποίο προωθούσε την καλλιέργεια «σοβιετικής» και όχι εθνικής συνείδησης και ταυτότητας⁴⁶. Επιπρόσθετα, η κρίση του Ναγκόρνο Καραμπάχ τόνισε τις πιθανές επιπτώσεις που μπορεί να έχει μία σοβαρή εθνική διαίρεση στο εσωτερικό της χώρας. Επομένως, μέλημα του κράτους αποτελεί η διασφάλιση της μελλοντικής σταθερότητας, αποτρέποντας τα διάφορα τμήματα να υιοθετήσουν αποσχιστικές τάσεις⁴⁷. Η τρέχουσα πολιτική κατάσταση απέναντι στις μειονότητες είναι ουσιαστικά μια παραλλαγή του σοβιετικού προτύπου, αναγνωρίζει δηλαδή τη σημασία της εθνότητας, αλλά καταστέλλει τις όποιες πολιτικές απαιτήσεις για αυτονομία. Εν ολίγοις, γίνεται προσπάθεια να πε-

³⁷ Isaxanli, supra note 16, σελ. 26-28, 66, 73 & supra note 17, σελ. 31.

³⁸ Isaxanli, supra note 16, σελ. 28 & European center for minority issues, supra note 17, σελ. 96 & supra note 17, σελ. 31.

³⁹ Gerber, supra note 20, σελ. 53.

⁴⁰ Isaxanli, supra note 16, σελ. 65.

⁴¹ Isaxanli, supra note 16, σελ. 24.

⁴² European center for minority issues, supra note 17, σελ. 97.

⁴³ Isaxanli, supra note 16, σελ. 65, 71 & Popjanevski, supra note 18, σελ. 76.

⁴⁴ Popjanevski, supra note 18, σελ. 78.

⁴⁵ European center for minority issues, supra note 17, σελ. 89.

⁴⁶ Isaxanli, supra note 16, σελ. 71, 72 & Popjanevski, supra note 18, σελ. 72.

⁴⁷ Popjanevski, supra note 18, σελ. 59, 60 & supra note 17, σελ. 31.

ριοριστεί η έννοια της εθνικής ταυτότητας, στη θέση της οποίας προωθείται αυτή του Αζέρου πολίτη⁴⁸.

Τα τελευταία χρόνια οι Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η Συμβουλευτική Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχουν αναλάβει την υλοποίηση περιορισμένου αριθμού πρωτοβουλιών στον τομέα της εκπαίδευσης των μειονοτήτων στο Αζερμπαϊτζάν⁴⁹, παρόλο που αναγνωρίζουν ότι η κατάσταση στη χώρα παραμένει προβληματική και ενίοτε ανησυχητική⁵⁰. Σημειώνουν ότι το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο αν και ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα για την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, ωστόσο εξακολουθεί να υφίσταται σημαντική έλλειψη στην εφαρμογή των εθνικών διατάξεων⁵¹.

4. Συμπεράσματα

Οι προτεραιότητες που αφορούν την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο Αζερμπαϊτζάν συμβαδίζουν με τις σύγχρονες τάσεις της παιδαγωγικής, της διδακτικής και της ψυχολογίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στους στόχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην ισχυροποίηση της οικονομίας της χώρας.

Στην τσαρική περίοδο τα εθνικά σχολεία στις μη ρωσικές περιοχές παραμελούνται, με αποτέλεσμα το ποσοστό αναλφαβητισμού να είναι υψηλό. Επί Σοβιετικής Ένωσης ο εγγραμματισμός αυξάνεται σημαντικά. Η επίδραση του κομμουνιστικού ιδεώδους είναι εμφανής στο εκπαιδευτικό σύστημα. Όταν, όμως, η χώρα απέκτησε την ανεξαρτησία της, εξαλείφθηκε η παραπάνω ιδεολογία.

Οι αρχές στο Αζερμπαϊτζάν χρειάζεται να συνεχίσουν να εντείνουν τις προσπάθειές τους για βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας των μειονοτικών γλωσσών και πολιτισμών. Ο εκσυγχρονισμός των σχολικών εγχειριδίων που απευθύνονται στις μειονότητες, καθώς και η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ευαισθητοποίησή τους στα θέματα αυτά, αποτελούν δύο ακόμα προτεραιότητες.

Είναι ανησυχητικό το γεγονός ότι η προσέγγιση που έχει υιοθετηθεί σχετικά με την έκφραση συγκεκριμένων εθνοτικών ή θρησκευτικών ταυτοτήτων είναι αυτή της αντιμετώπισης ως απειλή για την εθνική ασφάλεια.

Παρόλα αυτά, με τη συνδρομή των Διεθνών Οργανισμών και την έμπρακτη υποστήριξη του κράτους μπορεί να σημειωθεί πρόοδος στο νευραλγικό τομέα της εκπαίδευσης.

⁴⁸ Gerber, supra note 20, σελ. 19, 53 & Popjanevski, supra note 18, σελ. 72.

⁴⁹ Gerber, supra note 20, σελ. 52.

⁵⁰ Popjanevski, supra note 18, σελ. 57, 72.

⁵¹ Popjanevski, supra note 18, σελ. 73 & European center for minority issues, supra note 17, σελ. 89, 91, 92.